

KÖZRENDESZET ÉS MAGÁNRENDESZET – ÚJ SZÖVETSÉGBEN

Tóth Judit¹

Ha a közjóságok közé soroljuk a közterületek rendjét és a közbiztonságot, akkor aligha fogadható el, hogy azokból sokakat kirekesszenek, mások pedig élősködő módon finanszíroztassák magántulajdonuk, befektetésük vagy szabadidős tevékenységük védelmét az adófizetőkkel. A növekvő társadalmi egyenlőtlenségek ebben az újfajta szimbiózisban is éreztetik hatásukat, de miként?

Durvább megfogalmazásban jönnek a magánhadseregek, magánsoldosok, akik a megfelelő oligarchák szándékát gyorsan megvalósítják, aztán majd a jogi helyzetet ahhoz hozzáigazítják. Nem a szomszédos Ukrajnáról vagy a távolabbi Oroszországról beszélhetünk csupán, hanem a Fradi Security kopaszairól, akik segítettek a választási iroda előtt a népszavazási kezdeményezés be/nem/adásában.² „Ha jól következtetünk, akkor izgalmas idők következnek. Már csak azért is, mert egyelőre nem tudható, hogy az ukrán, vagy az orosz modell irányába indulnak el az események. Az ukrán modellben a politikai, gazdasági erős emberek is nekiállnak hadsereget toborozni. Ha erre az útra lépünk, izgalmas, Csák Máté-s hangulatú időkre kell számítani, vad portyázásokkal, hajnali csatazajjal, és erősen fellendülő biztonságiőr-iparral. Az orosz modellben viszont csak az erős központi hatalomnak van magánhadserege, szóval nincsenek utcai harcok, sem megostromolt gyárok. A kézi irányítású erőszakszerv csak néha jelenik meg, hogy kiosszon egy-egy kokit és sallert, ha döcögős folyamatot kell sínre tenni, eltévelyedett szövetségest meggyőzni, vagy túl beszédes embert jobb belátásra bírni.” Nálunk vajon mi következik?

A *magánbiztonság a közbiztonság kiegészítője*, így szerepe járulékos. Ugyanakkor a magánbiztonság változóban van, a kockázatok, a személyek mozgása és az áruk határokon átlépő szállítása egyre növekszik, miközben az emberek vágnak a biztonságra a közösségi szintereken. Ám mindenhová nem ér el a közfinanszírozású biztonsági rendszer. A hálózatosodás, az integráció és a közösségi kapcsolatok erősödése aztán újabb változásokat hoz magával a mentalitásban is. Talán ez utóbbi része, hogy átadják a hagyományos közbiztonsági tennivalók egy részét magáncégeknek, és ez a jövőben bővülni fog, amely megköveteli a két szektor közötti párbeszéd intézményesítését a vásárlók, megrendelők, hatóságok, közpolitikát alakítók között, nemzeti és európai szinten egyaránt. A kérdés tehát az, hogyan lehet egy biztonságosabb Európát teremteni magas minőségű szolgáltatásokkal a rendelkezésre álló forrásokból egy nyilvános dialógus révén, minden érintett bevonásával. Az Északi országok együttműködése ehhez adhat támpontokat – javasolta Lars O Molin, az Almega Biztonsági Cég elnöke még 2008-ban a régió magánbiztonsági szektoráról szóló Jelentés³ bevezetőjében, hiszen 1901-ben a szektor Dániában született meg. Azóta ezek a

¹ Tóth Judit CSc., tszv. egyetemi docens, SZTE ÁJK.

² FÖLDES András: [Izgalmas idők jönnek, toborozzon magánhadsereget ön is!](#), Index.hu

³ [Private and public security in the Nordic countries](#), Almega.

jelenségek még jobban láthatóvá váltak, pedig már 2008-ban Magyarország azon tíz európai állam között volt, amelyekben *a magánbiztonsági vállalkozások létszáma, a piaci nyitás következtében is nagyobb volt, mint az állami biztonsági-rendészeti szerveké.* Ezek az országok főként az új uniós tagállamok voltak, és a magánbiztonsági vállalkozások főleg a vagyonőrzés, pénzszállítás, beléptetés ellenőrzése, személyvédelem terén törtek előre.

Rendészeti tevékenységet ellátó szervezetek és alkalmazotti állomány Európában

State	Population	Police force / ratio	Security force / ratio	Security companies	Personnel
Austria	8 300 000	1:415	1:830	200	10 000
Belgium	10 403 951	1:267	1:821	196	12 673
Bosnia-Herzegovina	4 590 310	–	1:590	41	2 000
Bulgaria	7 262 675	1:155	1:124	1 029	58 703
Croatia	4 491 543	1:236	1:280	246	16 000
Cyprus	792 604	1:258	1:466	60	1 700
Czech Republic	10 220 911	1:222	1:198	5 629	51 542
Denmark	5 400 000	1:368	1:1010	338	5 250
Estonia	1 400 000	1:419	1:224	242	6 000
Finland	5 244 749	1:697	1:517	200	10 000
France	64 057 790	1:256	1:427	4 800	159 000
Germany	82 369 548	1:330	1:476	3 500	177 000
Greece	10 722 816	1:214	1:428	1 000	30 000
Hungary	10 000 000	1:250	1:125	11 304	105 121
Ireland	4 329 925	1:353	1:412	840	17 500
Italy	59 131 287	1:139	1:304	965	49 166
Latvia	2 300 000	1:217	1:230	300	10 000
Lithuania	3 565 205	1:180	1:360	67	10 000
Luxembourg	462 000	1:294	1:210	10	2 200
Macedonia	2 061 315	–	1:368	152	5 600
Malta	410 000	1:215	1:256	6	700
Netherlands	16 645 313	1:314	1:555	320	33 158
Norway	4 644 457	1:567	1:387	257	12 000
Poland	38 600 000	1:386	1:234	3 600	165 000
Portugal	10 676 910	1:228	1:275	113	38 874
Romania	22 246 862	1:393	1:235	1 099	92 000
Serbia	7 400 000	1:218	1:264	158	28 000
Slovakia	5 455 407	1:251	1:314	1 730	17 200
Slovenia	2 000 000	1:267	1:444	100	6 211
Spain	40 491 052	1:182	1:488	1 219	83 000
Sweden	9 045 389	1:502	1:670	250	13 500
Switzerland	7 581 520	1:473	1:879	464	13 075
Turkey	71 892 807	1:496	1:453	937	35 263
United Kingdom	60 943 912	1:431	1:244	1 500	250 000
Total	595 140 258	1:244	1:624	43 129	1 453 636

Forrás: [Private and public security in the Nordic countries. Confederation of European Security Services, CoESS General Secretariat – ALMEGA Private Security, 2009](#)

Az európai szabályozási megoldások alapján az *országokat három csoportba* sorolhatjuk. A leghigorúbb hatósági engedélyezési, ellenőrzési és a működésre vonatkozó részletes szabályozás megléte az egyik. A másik csoport a szinte alig szabályozottaké, ide tartoznak a skandináv államok, mert ott az erős képzésben és professzionalizmusban jobban hisznek, míg a kettő között több ország szabályozása helyezhető el. Az biztos, hogy mindegyikben legalább a tevékenységhez hatósági bejelentés kell, és az engedélyező/regisztráló szerv az igazságügyi

vagy a belügyi tárcához tartozó szerv, illetve a regionális önkormányzat. Az ilyen biztonsági cégeknél a vállalkozónak, dolgozónak a munkához meghatározott életkor, büntetlen előélet szükséges, de több tagállamban követelmény lehet az állampolgárság, vagy bizonyos egészségi állapot (pl. Portugáliában, Romániában, Szlovákiában), a megfelelő nyelvismeret (pl. a baszk, a katalán), a katonai szolgálat teljesítése (Görögországban, Spanyolországban) és a megfelelő testmagasság. Akad példa az összeférhetlenségi, kettős jogállást tilalmazó szabályra (pl. Belgiumban, Hollandiában) illetve a közelmúltban a közszektorban tevékenyek kizárására. Sok országban a köz/vagy a magánszektor által szervezett vizsgát kell tenni (Belgium, Spanyolország, Németország), és lehetnek minimum követelmények a cégvezetőkre is.

Az osztályozás másik útja attól függ, hogy a biztonsági cégek és az állami hatóságok, rendészek közt milyen az *együtműködés*, van-e egyáltalán, helyi szinten vagy szituatív módon (pl. bűncselekmények bejelentése, akció keretében segítségnyújtás), vagy az intézményesült-e (pl. megállapodásokat kötöttek az országos szintű szervekkel), illetve csak bizonyos területeken él (pl. közlekedés, vadászat, horgászat). Az idézett Jelentés kimutatta, hogy általában hiányos az állami ellenőrzés a magánbiztonsági vállalkozások működését illetően, és ennek egyik oka a széttagolt hatósági rendszer, mivel több állami szerv is jogosult a kontrollra, ellenőrzésre és persze a szabályozásra, bírságolásra, engedélyek visszavonására. Az ipar, a kereskedelem, a pénzügyi szektor, a közlekedés és más szolgáltatások, ha igénylik működésükhöz a megfelelő biztonságot, úgy a magáncégek fejlődni fognak, közben talán átveszik a skandináv országoktól, hogy a biztonsági cégek minél több szakmai és munkaügyi, képzési kérdést tartalmazó kollektív (ágazati) szerződéseket kössenek, csökkentve a szektorban dolgozók kiszolgáltatottságát. A sharing economy⁴ elterjedésével nem csak az UBER taxiját⁵, de a legközelebb lévő biztonsági őrt, pénzszállítókat, személyi kísérőket is házhoz rendelhetjük egy ügyes netes alkalmazással? A szabályozás a biztonsági szabványosítás, egységes minimumok megalkotása és elfogadása felé halad, az EU⁶ is szorgalmazni fogja a két szféra közti rendszeres párbeszédet, bejáratott együtműködést alakítva a nyilvánosan gyakran látogatott helyeken (bevásárló központok, sportesemények, pályaudvarok, kikötők, repülőterek) a rendelkezésre álló adatok és eszközök, képzési és tréningezési lehetőségek megosztásával. Ugyanakkor a magáncégek hálózatosodása, regionális együtműködése is folytatódik. Bár az európai országokban nő a rendőri létszám, a hagyományosan éjszaka (is) működő biztonsági vállalkozásokra nagy szükség lesz a tulajdon, az élet védelme és a biztonságérzet, a társadalmi bizalom javítása érdekében, és ezt talán a biztonság-és közpolitikát alakítók is felismerik. Ez azonban nem járhat a közterületek rendjét és a közbiztonságot védő közösségi (állami, önkormányzati) erőfeszítések csökkentésével, hiszen egyenlő hozzáférést kell nyújtani e közjósághoz mindenkinek (pl. hajléktalannak, munkanélkülinek, idősnek, külföldieknek).

⁴ [What is the Sharing Economy?](#)

⁵ KANYUK Petra Ágnes: [Útikalauz az Uber galaxisában magyar stopposoknak – összefoglaló a hazai események alakulásáról](#), Közjavak.hu, 2016.

⁶ [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions](#), COM(2015) 185 final.

Az *Alaptörvény* O cikke szerint mindenki felelős önmagáért, és a V. cikk alapján joga van törvényben meghatározottak szerint, a személye és a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához, továbbá éppen a saját magának a zsarnoksággal szembeni megóvása érdekében arra, hogy ha valakinek a tevékenysége a hatalom erőszakos megszerzésére, gyakorlására vagy kizárólagos birtoklására irányulna, úgy törvényes úton ezzel szemben fellépjen. (C cikk (2) bekezdés) Ez a megközelítés az egyéni biztonságot és annak minden legitim eszközét – így a magánbiztonsági cégek szolgáltatásainak igénybe vételét is – *elsőként említi*, azaz elsődlegesnek tekinti, kiegészítve azzal, hogy a magánbiztonsági cégek is hivatkozhatnak a vállalkozás jogára a XII. cikk szerint. Ugyanakkor megkötés, hogy a tulajdonjogot gyakorolni csak a szociális, gazdasági következmények belátásával, azaz a társadalmi felelősségre hivatkozó korlátozással (közérdekűség tesztje) lehet a XIII. cikk értelmében. Mivel egyre több szektorban az állami (nemzeti) tulajdon meghatározó mértékű, a közérdeket aligha tekinti magára nézve megszorításnak az állami vagyongazdálkodó, amely definíciószerűen eleve a közjót szolgálja. Ám a jogszabályok és az Alaptörvény (az ugyanis nem jogszabály) érvényesítése érdekében kényszerrel alkalmazni csak az állam jogosult (C cikk (3) bekezdés), tehát a magánbiztonság megteremtéséhez az nem alkalmazható, és az alapvető jogok védelme az állam *elsőrendű kötelezettsége* (I. cikk (1) bekezdés). Nehéz megfejtetni, hogy az önvédelem és az állam (akár erőt is alkalmazó) jogvédelmi kötelezettsége milyen viszonyban van egymással, valamint a biztonsághoz, a méltósághoz, az egészséghez való alapjog érvényesítését célzó garanciákkal, ha mindegyik elsődleges. A kapcsolatot színezi, hogy az önvédelem és a tulajdonvédelem a jogtalan támadás elhárítására vagy a zsarnok ellen csak erőszakmentesen történhet, és kényszerrel alkalmazni legfeljebb jogos védelmi helyzetben lehet. Továbbá, az állam az elsőrendű kötelezettségét teljesítve, konkuráló alapjogok ütközésekor vagy alkotmányos érték – például ilyen lehet a közrend, a közbiztonság védelme, a nemzetbiztonsági érdek – megóvása érdekében legitim módon korlátozhat alapjogot az arányosság-szükségesség betartásával, a tulajdonjog esetében pedig a közérdekre is hivatkozhat. Vajon az önvédelemhez való jogot is korlátozhatja, ha az egyben személyes kötelezettség? A tulajdon- és személyi védelmet gyakorló, a megrendelői kívánságokat teljesíteni akaró cégekre miként vonatkozik a tulajdon társadalmi kötöttsége?

Ezeket a kérdéseket *a gyakorlatban kell megválaszolni a rendőrségnek* alapfeladatait teljesítve, azaz a közbiztonság és a közrend védelme során, míg a nemzetbiztonsági szolgálatoknak a törvényes rend (ez nyilván különbözik az előző kettőtől) és a nemzetbiztonsági érdekek érvényesítésekor (46. cikk). A rendőrségnek annyival nehezebb a dolga, hogy nem elég saját dolgozói közt ezt tisztázni, mint a nemzetbiztonsági szolgálatoknál, hanem (hallgatólagos) *megegyezésre kell jutnia ebben a többi rendészeti szervvel, a magánbiztonsági vállalkozásokkal és civil szervezetekkel is*. A tisztázást nehezíti, sőt további kérdéseket vet fel, hogy a *rendészeti feladatok és szervek* köre folyamatosan bővül, azaz egészen eltérő képzettségű, feladatkörű emberek számára adnak felhatalmazást kényszerítő eszközök alkalmazására, hatósági intézkedések megtételére. Ennek vizsgálata azonban már egy következő írás tárgya lehet...